

Dôvodová správa

A. Všeobecná časť

Návrh nariadenia vlády Slovenskej republiky o záujme Slovenskej republiky udeliť národné vízum vysokokvalifikovaným štátnym príslušníkom tretích krajín (ďalej len „návrh nariadenia“) sa predkladá na vykonanie Reformy pobytovej a pracovnej legislatívy Komponentu 10 Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky.

Cieľom predmetnej reformy Komponentu 10 je skrátiť a výrazne zjednodušiť procesy získania pracovného povolenia a povolenia na pobyt pre vysokokvalifikovaných štátnych príslušníkov tretích krajín vrátane ich rodinných príslušníkov, a to využitím zrýchlenej schémy pre národné víza (D) v záujme Slovenskej republiky.

Právnu úpravou sa navrhuje umožniť udelenie národného víza štátnym príslušníkom tretích krajín z dôvodu záujmu Slovenskej republiky na účel hľadania si zamestnania a na účel zamestnania, ktorí sú absolventmi

- a) vysokoškolského štúdia druhého stupňa vysokej školy v Slovenskej republike alebo v Českej republike,
- b) vysokoškolského štúdia vysokej školy uvedenej v prílohe č. 1 alebo ekvivalentného vzdelania podľa európskeho kvalifikačného rámca z inštitúcie uvedenej v prílohe č. 1,
- c) vysokoškolského štúdia druhého alebo tretieho stupňa vysokej školy a budú zamestnaní u zamestnávateľa v Slovenskej republike v zamestnaniach uvedených prílohe č. 2.

Tieto kategórie štátnych príslušníkov tretích krajín budú oprávnené na základe udeleného národného víza vstúpiť na územie Slovenskej republiky za účelom hľadania si zamestnania, t.j. nebudú povinné na tento účel preukazovať sa pracovnou zmluvou. V prípade nájdenia si zamestnania budú oprávnené nastúpiť do zamestnania ihneď na základe národného víza na účel zamestnania, ktoré im bude udelené na počkanie.

Množina popredných svetových vysokých škôl a inštitúcií bola určená so zreteľom na potreby transparentnosti, nezaujatosti, inkluzívnosti a aktuálnosti. Tri zvolené rebríčky vysokých škôl, the Times Higher Education (THE), the Academic Ranking of World Universities (ARWU, tzv. šanghajsky rebríček) a Quacquarelli Symonds (QS), sú aj v rámci akademickej obce považované za rebríčky s celosvetovo najväčším vplyvom. Vo výslednom okruhu figurujú univerzity, ktoré sa umiestnili do 500. miesta v aspoň jednom z týchto rebríčkov v poslednej zverejnenej verzii daného rebríčka v roku predchádzajúcom roku platnosti nariadenia.

Zamestnania vyžadujúce si vysokú kvalifikáciu a ktoré majú zároveň vysokú pridanú hodnotu pre hospodárstvo Slovenskej republiky, boli určené na základe medzinárodnej definície vysokokvalifikovaných zamestnancov, požiadavky, aby priemerná mzda príslušnej profesie dosiahla aspoň 1,5-násobok celonárodnej priemernej mzdy a na základe ďalšieho zosúladenia s hospodárskymi záujmami Slovenskej republiky. Vo výslednom zozname profesií je tak zastúpených 56 podskupín povolání z hlavnej triedy ISCO-08 1 a 2 (štvormiestne kódy). Ide o profesie, ktoré možno podľa obsahu práce rozdeliť na (i) riadiacich pracovníkov, (ii) profesie v IT s vysokou pridanou hodnotou, (iii) profesie v zdravotníctve s vysokou pridanou hodnotou, (iv) vedcov a výskumníkov a (v) ostatných technických špecialistov.

V kalendárnom roku 2022 sa navrhuje udeliť súhrne najviac 3 000 národných víz. Platnosť parametrov a podmienok sa navrhuje na obdobie roka 2022 s možnosťou jeho aktualizácie pre nasledujúci rok z dôvodu potreby zohľadnenia aktuálnej situácie na trhu práce v Slovenskej republike v jednotlivých rokoch a aktualizácie zoznamu vysokých škôl. Účinnosť nariadenia sa navrhuje od 1. apríla 2022.

Návrh nariadenia vlády je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky a zákonmi, ako aj s medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, a súčasne je v súlade s právom Európskej únie, ako aj s revidovanou smernicou o modrých kartách.

Predložený návrh nariadenia vlády nebude mať vplyv na rozpočet verejnej správy, podnikateľské prostredie, sociálne vplyvy, vplyv na životné prostredie, informatizáciu spoločnosti, služby verejnej správy pre občana a na manželstvo, rodičovstvo a rodinu.

B. Osobitná časť

K § 1

Právnu úpravou sa v súlade s Reformou pobytovej a pracovnej infraštruktúry Plánu obnovy a odolnosti SR (Komponent 10, Reforma 1) navrhuje umožniť udelenie národného víza štátnym príslušníkom tretích krajín z dôvodu záujmu Slovenskej republiky na účel hľadania si zamestnania a na účel zamestnania, ktorí sú absolventmi

- a) vysokoškolského štúdia druhého stupňa vysokej školy v Slovenskej republike alebo v Českej republike,
- b) vysokoškolského štúdia vysokej školy uvedenej v prílohe č. 1 alebo ekvivalentného vzdelania podľa európskeho kvalifikačného rámca¹ z inštitúcie uvedenej v prílohe č. 1,
- c) vysokoškolského štúdia druhého alebo tretieho stupňa vysokej školy a budú zamestnaní u zamestnávateľa v Slovenskej republike v zamestnaniach uvedených prílohe č. 2.

V kalendárnom roku 2022 sa navrhuje udeliť súhrne najviac 3 000 národných víz. Uvedené nastavenie je v súlade s cieľom investícií a reforiem v Komponente 10 v horizonte do roku 2026 „zvýšiť podiel vysokokvalifikovaných ľudí zo zahraničia na celkovom počte pracujúcich v Slovenskej republike (SR) z 0,5% na 1% (cca 25 000 ľudí v roku 2026)“. K splneniu uvedeného cieľa bude potrebné dosiahnuť medzi rokmi 2021-2026 navýšenie počtu vysokokvalifikovaných štátnych príslušníkov tretích krajín pracujúcich na Slovensku približne o 12 500 osôb, t. j. počnúc rokom 2022 každoročne o 2 500 osôb. Vzhľadom na vyššie uvedený cieľ deklarovaný v POO a na pilotný charakter opatrenia, návrh počíta s určením celkovej kvóty na počet vysokokvalifikovaných štátnych príslušníkov tretích krajín so zvýhodneným prístupom na trh práce SR v počte 3 000 osôb. Do počtu sa nezapočítavajú národné víza udelené na účel zamestnania pre štátneho príslušníka tretej, ktorému boli pred tým udelené národné víza na účel hľadania si zamestnania. Uvedené určenie je v súlade so znením smernice podmienkach vstupu a pobytu štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vysokokvalifikovaného zamestnania a o zrušení smernice Rady 2009/50/ES (ďalej len „revidovaná smernica o modrých kartách“), ktorá umožňuje členským štátom určiť kvótu udelených modrých kariet EÚ.

Podľa zákona o pobyte cudzincov sa národné vízum udeľuje na pobyt dlhší ako tri mesiace, najviac na jeden rok. V nadväznosti na uvedené sa v prípade žiadosti o udelenie národného víza na účel hľadania si zamestnania navrhuje udeliť toto vízum na obdobie 90 dní, ktorú na tento účel považujeme za dostatočne primeranú vzhľadom na vysokú kvalifikáciu cieľovej skupiny. Ak si v priebehu tohto obdobia štátny príslušník tretej krajiny nájde zamestnanie, bude oprávnený požiadať, po splnení ostatných podmienok, o udelenie národného víza na účel zamestnania s dobou platnosti najdlhšie na jeden rok (v tomto prípade sa národné vízum vydáva na počkание). Ak si štátny príslušník tretej krajiny našiel zamestnanie ešte pred príchodom na územie SR, môže rovno požiadať o udelenie národného víza na účel zamestnania. V tomto prípade štátny príslušník tretej krajiny preukáže nájdenie si zamestnania pracovnou zmluvou alebo písomným príslubom zamestnávateľa na prijatie do zamestnania už pri podaní žiadosti o národné vízum na účel zamestnania, ktoré mu, po splnení ostatných podmienok, bude udelené na obdobie najviac jedného roka. Štátny príslušník tretej krajiny bude mať samozrejme možnosť pokračovať vo výkone zamestnania aj po uplynutí platnosti národného víza, a to na základe štandardných schém pobytových dokladov, napr. prechodný pobyt na účel zamestnania, o ktoré môže požiadať počas platnosti udeleného víza. Tým sa napĺňa aj zámer

¹ Pod vzdelaním ekvivalentným vzdelaniu vysokoškolského štúdia prvého, druhého alebo tretieho stupňa vysokej školy sa rozumie vzdelanie spĺňajúce podmienky pre úrovne 6, 7 alebo 8 uvedené v prílohe II odporúčania Rady 2017/C 189/03, ktoré je dostupné na adrese [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32017H0615(01)).

a cieľ Reformy 1 Komponentu 10 uľahčiť vstup, hľadanie zamestnania a zamestnanie sa na území Slovenskej republiky. Po vstupe na územie Slovenskej republiky môže vysokokvalifikovaný štátny príslušník tretej krajiny, ktorý si nájde zamestnanie, využiť navrhovanú schému a požiadať o udelenie národného víza na zamestnanie, alebo ihneď požiadať o udelenie prechodného pobytu na účel zamestnania. Jeho rodinní príslušníci môžu v tomto prípade po príchode na územie Slovenskej republiky požiadať o udelenie prechodného pobytu na účel zlúčenia rodiny. Už samotné podanie žiadosti o prechodný pobyt vysokokvalifikovaným štátnym príslušníkom tretej krajiny oprávňuje jeho rodinných príslušníkov požiadať o udelenie národných víz na účel podania žiadosti o prechodný pobyt na území Slovenskej republiky a po ich udelení môžu ihneď pricestovať na územie Slovenskej republiky.

Zároveň sa navrhuje, že národné vízum nie je možné udeliť opätovne na ten istý účel, ako aj podmienka, že štátny príslušník tretej krajiny nesmie byť v pracovnom pomere alebo v inom pracovnoprávnom vzťahu u iného zamestnávateľa alebo v inom zamestnaní. V prípade zmeny zamestnávateľa, pracovnej pozície alebo zamestnaní sa u ďalšieho zamestnávateľa má štátny príslušník tretej krajiny možnosť využiť štandardný postup udeľovania povolenia na pobyt na účel zamestnania.

Platnosť parametrov a podmienok sa navrhuje na obdobie roka 2022 s možnosťou jeho aktualizácie pre nasledujúci rok z dôvodu potreby zohľadnenia aktuálnej situácie na trhu práce v Slovenskej republike v jednotlivých rokoch a aktualizácie rebríčka vysokých škôl.

K § 2

Ustanovenie definuje doklad potvrdzujúci účel pobytu pre udelenie národného víza tak, že v prípade národného víza na účel hľadania si zamestnania štátny príslušník tretej krajiny predloží vysokoškolský diplom alebo potvrdenie o úspešnom ukončení štúdia na vysokej škole alebo ekvivalentného vzdelania podľa európskeho kvalifikačného rámca z inštitúcie uvedených v prílohe č. 1, vysokoškolský diplom alebo potvrdenie o úspešnom ukončení štúdia druhého stupňa na vysokej škole v Slovenskej republike alebo Českej republike. V prípade požiadania o udelenie národného víza na účel zamestnania štátny príslušník tretej krajiny okrem dokladu preukazujúceho vzdelanie podľa predchádzajúcej vety predloží aj pracovnú zmluvu alebo písomný prísľub zamestnávateľa na prijatie do zamestnania s uvedením konkrétneho zamestnania. V prípade štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý bude zamestnaný v jednom zo zamestnaní podľa prílohy č. 2, musí byť pracovná zmluva alebo prísľub zamestnania dohodnuté práve na jednu z pracovných pozícií uvedených v prílohe č. 2.

K § 3

Na účely vykonania § 17 ods. 8 zákona o pobyte cudzincov sa navrhuje ustanoviť, že za neplnenie účelu, na ktorý bolo vízum udelené, sa považuje porušenie zákazu podľa § 1 ods. 5 nariadenia. V súlade so zámerom a cieľom Reformy 1 Komponentu 10 sa uľahčí vstup, hľadanie zamestnania a zamestnanie sa na území Slovenskej republiky, pričom v prípade zmeny zamestnávateľa, pracovnej pozície alebo zamestnaní sa u ďalšieho zamestnávateľa sa uplatní štandardný postup udeľovania povolenia na pobyt na účel zamestnania. Štátny príslušník tretej krajiny má tak vytvorený dostatočný priestor na prípadnú zmenu zamestnania alebo zamestnávateľa, počas ktorého pracuje v zamestnaní, na ktoré mu bolo udelené národné vízum.

K § 4

Navrhuje sa ustanoviť povinné náležitosti udeleného národného víza tak, aby bolo zrejmé na aký účel sa vydáva, na aké zamestnanie u konkrétneho zamestnávateľa sa vydáva, a umožňovalo tak prípadný výkon kontroly.

K § 5

Navrhuje sa jednoznačne ustanoviť, že zamestnávateľ môže zamestnávať len štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému bolo udelené národného vízum na účel zamestnania. Štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorému bolo udelené národného vízum na účel hľadania si zamestnania, zamestnávateľ nemôže zamestnávať.

K § 6

Navrhuje sa, aby nariadenie vlády nadobudlo účinnosť 1. apríla 2022. Navrhovaný dátum účinnosti umožňuje relevantným subjektom (zastupiteľské úrady SR, Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR) časový priestor na prípravu realizácie nariadenia vlády Slovenskej republiky.

K prílohe 1

Množina popredných svetových vysokých škôl a inštitúcií bola určená so zreteľom na potreby transparentnosti, nezaujatosti, inkluzívnosti a aktuálnosti. Tri zvolené rebríčky vysokých škôl, the Times Higher Education (THE), the Academic Ranking of World Universities (ARWU, tzv. šanghajsky rebríček) a Quacquarelli Symonds (QS), sú aj v rámci akademickej obce považované za rebríčky s celosvetovo najväčším vplyvom. Toto je odzrkadlené napríklad v projekte austrálskej University of New South Wales, ktorá vytvorila vlastný rebríček najlepších vysokých škôl ako agregát hodnotenia vysokých škôl práve v týchto troch rebríčkoch. Využitie týchto troch rebríčkov na identifikáciu popredných svetových univerzít bolo na základe medzinárodných skúseností zároveň indikované aj v texte Plánu obnovy a odolnosti SR. Informácie o aktuálnom aj historickom hodnotení vysokých škôl v týchto rebríčkoch sú verejne dostupné spoločne s informáciami o spôsobe hodnotenia. Spomínané rebríčky hodnotia predovšetkým celkovú akademickú produktivitu univerzít a ich reputáciu. Zohľadnenie poradia vo všetkých troch najväčších rebríčkoch je inkluzívny prístup, ktorý berie do úvahy fakt, že celkové poradie stredných a menších univerzít sa mení v závislosti od zvolenej metodiky hodnotenia a výsledkoch v posledných rokoch. Vo výslednom okruhu figurujú univerzity, ktoré sa umiestnili do 500. miesta v aspoň jednom z týchto rebríčkov v poslednej zverejnenej verzii daného rebríčka v roku predchádzajúcom roku platnosti nariadenia.

Okruh popredných vysokých škôl bol určený nasledovne:

1. krok: určenie popredných svetových univerzít

Rebríčky the Times Higher Education (THE), the Academic Ranking of World Universities (ARWU) a Quacquarelli Symonds (QS) boli ako zdroj okruhu popredných svetových univerzít indikované už v texte Plánu obnovy a odolnosti SR. Využitie týchto troch rebríčkov zohľadňuje medzinárodné skúsenosti o zjednodušovaní procesu uznávania dokladov o vzdelávaní a kvalifikácii a zároveň potreby transparentnosti, nezaujatosti, inkluzívnosti a aktuálnosti.

2. krok: identifikácia okruhu vysokoškolských inštitúcií, ktoré spĺňajú kritérium medzinárodnej excelentnosti aspoň podľa jedného zo zoznamov uvedených v kroku 2.

Do uvedeného okruhu budú spadať univerzity, ktoré sa umiestnili do 500. miesta v aspoň jednom z týchto rebríčkov v poslednej zverejnenej verzii daného rebríčka v roku

predchádzajúcom roku účinnosti nariadenia. Pre kalendárny rok 2022 sa podľa tohto postupu použijú zoznamy THE 2022, ARWU 2021 a QS2022, ktoré boli najčerstvejšie vydania uvedených zoznamov k 6.12.2021.

K prílohe 2

Zamestnania vyžadujúce si vysokú kvalifikáciu a ktoré majú zároveň vysokú pridanú hodnotu pre hospodárstvo SR, boli určené nasledovne:

1. krok: medzinárodná definícia vysokokvalifikovaných zamestnancov

Tá sa odvoláva na štyri úrovne zručností (skill level) vyjadrujúce zložitosť a rozsah úloh a povinností v rámci daného povolania (resp. hlavnej triedy povolání). Podľa medzinárodnej definície od ILO (Medzinárodná organizácia práce), úrovne zručnosti 3 a 4 predstavujú množinu schopností a zručností, ktoré najlepšie korešpondujú s vysokou kvalifikáciou (rozsiahle poznatky z vybranej oblasti špecializácie, vysoká numerická a verbálna inteligencia, schopnosť porozumieť komplexným informáciám a ich ďalej komunikovať, realizovať analýzy a výskum). V zmysle metodiky ISCO-08, profesie prislúchajúce do hlavných tried 1 až 3 majú úroveň zručností (skill level) 4 (terciárne vzdelanie), príp. 3 (krátke terciárne vzdelanie). Zároveň, podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) predstavujú pracujúci vykonávajúci profesie v hlavných triedach ISCO-08 1 až 3 skupinu vysokokvalifikovaných pracovníkov (high-skilled workers).

Zúženie medzinárodnej definície – v rámci národných záujmov sa navrhuje zúžiť úroveň zručností na výlučne univerzitné vzdelanie II. stupňa (úroveň zručností 4). Skupina takých profesií pre výkon ktorých sa štandardne požaduje úroveň zručností 4, t. j. vysokoškolské vzdelanie, je umiestnená v hlavných triedach ISCO-08 1 a 2.

2. krok: mzdová úroveň

Množinu povolání v hlavných triedach ISCO-08 1 a 2 bolo potrebné obmedziť na tie, ktoré konzistentne a dlhodobo vykazujú znaky vysokej pridanej hodnoty pre hospodárstvo. Základom výberu profesií s vysokou pridanou hodnotou je predpoklad, že tento charakter profesie sa spravidla prejaví v nadpriemernom mzdovom ohodnotení. Pri určení sme vychádzali z platnej úpravy udeľovania Modrej karty EÚ pre zamestnancov, ktorých mesačná mzda dosiahne aspoň 1,5-násobok priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve SR v danom odvetví zistenej za údaje spreď dvoch rokov. Takto nastavený koeficient je v súlade s rozmedzím určenia minimálnej hranice dosahovanej mzdovej úrovne pre zamestnania podľa revidovanej smernice o modrých kartách. Pre účely identifikácie okruhu profesií s nadpriemernými mzdami spomedzi hlavných tried ISCO 1 až 2 boli použité a vybrané tie profesie (na úrovni podskupín profesií podľa klasifikácie SK ISCO-08, čiže 4-miestnych kódov), v ktorých priemerná mzda dosiahla aspoň 1,5-násobok celonárodnej priemernej mzdy za daný kvartál buď aspoň v polovici pozorovaných štvrt'rokov medzi Q1/2017 až Q2/2021, alebo v posledných štyroch pozorovaných štvrt'rokoch Q3/2020 až Q2/2021.

3. krok: ďalšie zosúladenie s hospodárskymi záujmami SR

Vyššie uvedené kvantitatívne pravidlá boli ďalej korigované individuálnym prehodnotením:

- došlo k vyradeniu takého okruhu profesií, pre výkon ktorých je nevyhnutné občianstvo alebo veľmi dobrá znalosť pomerov, legislatívy (národného a/alebo európskeho práva) a jazyka prijímajúcej krajiny (1111 Zákonodarcovia, 1112 Vysokí štátni úradníci, 1113 Predstavitelia obcí a samosprávnych krajov, 1114 Vedúci predstavitelia politických, odborových, záujmových a príbuzných organizácií, 2411 Špecialisti v oblasti účtovníctva a finančnej kontroly, 2412 Finanční a investiční poradcovia a agenti, 2413 Finanční analytici a špecialisti v oblasti finančnictva, poisťovníctva a ostatných finančných služieb,

2611 Právníci, 2612 Sudcovia). Hlavná trieda ISCO-08 0 (nula), t. j. príslušníci ozbrojených síl, bola vynechaná z obdobného dôvodu: časť povolání v tejto hlavnej triede spadá pod stupeň zručností 4, ale štátne občianstvo Slovenskej republiky je podmienkou pre prijatie za príslušníka ozbrojených síl SR.

- boli zaradené povolania pod 1,5 násobkom priemernej mzdy:
 - a) riadiaci pracovníci,
 - b) profesie v zdravotníctve s vysokou pridanou hodnotou,
 - c) vedci a výskumníci a
 - d) vysokoškolskí učitelia.

Vo výslednom zozname profesií je tak zastúpených 56 podskupín povolání z hlavnej triedy ISCO-08 1 a 2 (štvormiestne kódy). Ide o profesie, ktoré možno podľa obsahu práce rozdeliť na (i) riadiacich pracovníkov, (ii) profesie v IT s vysokou pridanou hodnotou, (iii) profesie v zdravotníctve s vysokou pridanou hodnotou, (iv) vedcov a výskumníkov a (v) ostatných technických špecialistov.